

SZTRÁJKTILALOM A KÖZSZFÉRÁBAN *

Denich Rudolf Richárd¹

Az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB vagy Bíróság) a Humpert és mások Németország elleni ügyében² (továbbiakban: Humpert ügy) ítéletével megállapította, hogy a német közszolgálatban érvényben lévő általános sztrájktilalom nem sérti az Emberi Jogok Európai Egyezménye (továbbiakban: EJE vagy az Egyezmény) gyülekezési és egyesülési szabadságáról szóló 11. cikkét.

A Humpert ügy nem csak azért érdekes, mert történetében először ebben az ügyben foglalkozott a sztrájkhoz való joggal közvetlenül³, azaz arra már az Egyezmény által is védett jogosultsággént tekintve a Bíróság. Hanem azért is, mert habár a strasbourgi Bíróság folyamatosan formálódó a szociális és munkavállalói jogosultságok tekintetében egyre inkább befogadóbb ítélkezési gyakorlatát bővíti, az ítélet akár visszalépésnek is tűnhet a sztrájkhoz való jog korlátozhatóságának vonatkozásában. Jelen tanulmányban ezért elsődlegesen azt szeretném bemutatni, hogy milyen egyedi körülmények és jogi környezet indokolhatta az EJEB számára a többi nemzetközi testület, illetve szervezet vonatkozó emberi jogi gyakorlatától való eltérést.

1. Az alapul szolgáló eljárás tényállása

A kérelmezők, Karin Humpert, Kerstin Wienrank, Eberhard Grabs és Monika Dahl német állampolgárok az érintett időszakban különböző szövetségi tartományok által köztisztviselői jogviszonyban foglalkoztatott tanárok voltak (Beamte).⁴ 2009-ben és 2010-ben a kérelmezők az Oktatási és Tudományos Szakszervezet más, munkaviszonyban álló tagjaival együtt különböző időtartamú sztrájkokban vettek részt a tanulási és munkakörülmények javítását követelve. A munkabeszüntetésért fegyelmi szankciókat szabtak ki rájuk, az intézkedések jogalapjául pedig a német köztisztviselők általános sztrájktilalmát

* DOI 10.21867/KjK/2025.1.5.

¹ Dr. *Denich Rudolf Richárd*, doktorandusz, DE Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

² Humpert és mások Németország elleni ügye, 2023. december 14-i ítélet, 59433/18., 59477/18., 59481/18., és 59494/18. sz. ügyek

³ Lörcher, Klaus (2024): 'Roll-Back' for the Right to Strike? The ECtHR Justifies the Ban for Civil Servant Teachers in Germany to Go on Strike. *International Labour Rights Case Law*, Vol.10, No. 2. 206-2011.

⁴ Nugraha, Ignatius Yordan (2024): *Defusing a Brewing Conflict with the Constitution: Humpert and Others v Germany, Procedural Rationality, and the Right of Civil Servants to Strike*. Starsbourg Observers Blog, February 6, 2024., <https://strasbourgobservers.com/2024/02/06/defusing-a-brewing-conflict-with-the-constitution-humpert-and-others-v-germany-procedural-rationality-and-the-right-of-civil-servants-to-strike/> (2024. július 30.) 1.

jelölték meg. A Schleswig-Holsteini Oktatási és Kulturális Minisztérium megállapította, hogy az első kérelmező nem tartott meg két tanórát, és megrovásban részesítette őt. Az Alsó-Szászországi Iskolaügyi Hatóság a második és a harmadik kérelmezőt öt tanítási óra elmulasztása miatt fejenként 100,- Euró pénzbírsággal sújtotta. A negyedik kérelmezőre pedig a Kölni Kerületi Önkormányzat fegyelmi határozatában 300,- Euró pénzbírságot szabott ki, mert 12 tanítási órájáról igazolatlanul maradt távol.⁵ Ezt követően a kérelmezők az ellenük hozott határozatokat különböző közigazgatási bíróságokon támadták meg.

2. Köszolgálat Németországban

A közsolgálatban foglalkoztatottak történelmileg sajátos jogállással bírnak Németországban, e különleges státuszukat pedig a közsolgálati „életpálya modell” hagyományos elvei („hergebrachte Grundsätze des Berufsbeamtentums”) határozzák meg, amelyek a Németországi Szövetségi Köztársaság Alaptörvényének (továbbiakban: Német Alaptörvény) 33. cikk (5) bekezdése alapján alkotmányos védelmet élveznek. Ezen elvek révén a közsolgálati alkalmazottakat olyan alkotmányos garanciák illetik meg, mint például az élethosszig tartó foglalkoztatáshoz; a bérenkívüli juttatásokhoz; az egészségbiztosításhoz; és a – közsolgálati – nyugdíjhoz való jog.⁶⁷ Ezek az előnyök azonban egy ún. „csomag” (package deal) részei, amely korlátozásokat is tartalmaz, valamint a munkáltató iránti lojalitás kötelezettségét is kimondja. A Szövetségi Alkotmánybíróság szerint ezen elvrendszer célja a stabil közigazgatás fenntartása, amelynek adott esetben a német közsolgálati alkalmazottak számára érvényben lévő sztrájktilalom is a részét képezi.⁸

A német állami iskolarendszerben azonban kettősség figyelhető meg a tanárok jogállását illetően. A közsolgálatban foglalkoztatottak – így a tanárok – kétharmada ugyanis szerződéses állami alkalmazottként tölti be pozícióját, azaz ők „klasszikus” munkaviszonyban állnak, ezáltal tehát nem vonatkoznak rájuk a közsolgálati előírások sem, így pedig sztrájkolni is jogosultak. A közsolgálatban dolgozók jogi helyzete évtizedek óta vitatott kérdés Németországban, politikai és jogi szempontból egyaránt. A szakirodalom számos képviselője foglalkozott már e témakörrel, valamint a nemzetközi bíróságok és testületek is gyakran közvetlen utalással a németországi helyzetre

⁵ Humpert és mások Németország elleni ügye [8]-[11] és [17]

⁶ A német nyugdíjrendszer ugyanis a hazaitól eltérő módon több pilléren nyugszik, és komplexebb annál.

⁷ FCC, 2018. június 12., 122. bekezdés, 113., 151. bekezdés, 181.

⁸ Batura, Justine (2023): *The Strike Ban For German Civil Servants Between Karlsruhe And Strasbourg*. verfassungsblog.de (2023. december 20.) <https://verfassungsblog.de/a-european-dialogue-on-strike-action/> (2024. október 27.)

hangsúlyozták a sztrájkhoz való jog alapvető fontosságát (például az Európai Unió Bírósága a Laval⁹ és a Viking¹⁰ ügyekben; az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Bizottságának ajánlásaiiban Németországnak; az ENSZ Emberi Jogi Bizottságának ajánlás megismétlése során; a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet Szakértői Bizottságának 2012-es jelentésében; az Európai Szociális Jogi Bizottság Németországra vonatkozó következtetéseiben).

2008-ban és 2009-ben a közszolgálati alkalmazottak sztrájktilalma körüli politikai vita újabb lendületet kapott két strasbourgi ítélet nyomán. A Demir és Baykara kontra Törökország,¹¹ illetve az Enerji Yapı-Yol Sen kontra Törökország¹² ügyekben az EJEB megállapította, hogy a török közszolgálati alkalmazottak általános sztrájktilalma és a sztrájkoló tanárokkal szemben alkalmazott retorziók sértették az Egyezményt. Ennek szellemében a Szövetségi Közigazgatási Bíróság úgy ítélte meg, hogy a vonatkozó német jog nem egyeztethető össze az EJEE 11. cikkének garanciáival, és felszólította a német törvényalkotást, hogy tegyen lépéseket.¹³ Végül a négy kérelmező alkotmányjogi panaszt nyújtott be a Szövetségi Alkotmánybírósághoz, kifogásolva a rájuk kiszabott fegyelmi intézkedéseket a sztrájkok, illetőleg a tanítás néhány órára történő beszüntetése miatt a jobb munkakörülmények érdekében. Alkotmányos jogaik sérelmét állították, és kifejezetten hivatkoztak az EJEB döntéseire is.¹⁴

3. Döntés Karlsruhe-ban

A Német Szövetségi Alkotmánybíróság végül 2018 júniusában a kérelmezőknek kedvezőtlen döntést hozott, ugyanis határozatában kimondta, hogy a Német Alaptörvény 9.§-nak 3. bekezdésében foglalt egyesülési jog – és így ennek olyan aljogosítványai, mint a sztrájkhoz való jog – minden személyt, így a köztisztviselőket is megilleti, ezért a kérelmezőkkel szemben hozott fegyelmi intézkedések valójában tényleg korlátozták ezen jogosultságukat, azonban ezt a korlátozást, beavatkozást indokoltnak találta. A Szövetségi Alkotmánybíróság szerint, más alkotmányos érdekek igazolják a jogkorlátozást, nevezetesen a Német Alaptörvény 33.§-nak 5. bekezdésében is szereplő, a hivatásos közszolgálat hagyományos elvei, amelyek közé tartozik a sztrájk tilalma is. Ez a stabil közigazgatás fenntartását, az állami feladatok ellátásának

⁹ C-341/05. sz Laval un Partneri Ltd kontra Svenska Byggnadsarbetareförbundet 2007.december 18-án hozott ítélet [ECLI:EU:C:2007:809]

¹⁰ , C-438/05.sz. The International Transport Workers' Federation & The Finnish Seamen's Union kontra Viking Line Abp & Oü Viking Line Eesti. 2007. december 11-i ítélet [ECLI:EU:C:2007:772]

¹¹ Demir és Baykara Törökország elleni ügye, 2008. november 12-i ítélet, 34503/97. sz. ügy.

¹² Enerji Yapı-Yol Sen Törökország elleni ügye, 2009. április 21.-i ítélet, 68959/01. sz. ügy.

¹³ Announcement of a Grand Chamber case concerning the right to strike of teachers with civil servant status, Press Release, Registrar of the Court, ECHR 343 (2023), 07.12.2023.

¹⁴ Batura (2023): *i.m.*

biztosítását, és ezáltal az állam és intézményei működésének biztosítását szolgálja. A sztrájkjog, még ha csak egyes köztisztviselők esetében is, alapvetően megkérdőjelezné a német hivatásos közzszolgálati rendszer alapjait, és ellentétes lenne az állam felé tanúsítandó lojalitási kötelezettséggel, illetőleg összeegyeztethetetlen lenne a „package deal” természetével. A Szövetségi Alkotmánybíróság tehát kimondta, hogy a sztrájktilalom nem ellentétes a Német Alaptörvénnyel.¹⁵ A kérelmezők – tekintettel arra, hogy belső jogorvoslati lehetőségeiket már kimerítették – a számukra kedvezőtlen alkotmánybírószági döntést követően az EJEB-hez fordultak.

4. Az EJEB ítéletének főbb érvei

Minden körülményt figyelembe véve a Bíróság megismételte, hogy a közzszolgálati alkalmazottak, köztük a jelen ügy kérelmezőihöz hasonló tanárok sztrájkhoz való jogának korlátozása valóban súlyos természetű volt. Ugyanakkor, bár a sztrájkhoz való jog a szakszervezeti szabadság fontos eleme, a sztrájk nem az egyetlen eszköz arra, hogy a szakszervezetek és tagjaik megvédjék a vonatkozó szakmai érdekeiket, valamint az Egyezmény Szerződő Államai elvileg szabadon dönthetnek arról, milyen intézkedéseket kívánnak hozni a EJEE 11. cikkének megtartása érdekében, amennyiben biztosítják, hogy a szakszervezeti szabadság tartalmát tekintve ne üresedjen ki az esetlegesen bevezetett korlátozások következtében. Ezzel kapcsolatban a Bíróság hangsúlyozta, hogy a kérelmezett államban különféle intézményi biztosítékok vannak érvényben, amelyek lehetővé teszik a közzszolgálati alkalmazottak és szakszervezeteik számára, hogy megvédjék, illetve képviseljék szakmai érdekeiket. A közzszolgálati dolgozók szakszervezeteinek törvényben rögzített joguk van részt venni a közzszolgálati dolgozókra vonatkozó törvényi rendelkezések megalkotásában, és az egyének alkotmányos joggal rendelkeznek a megfelelő állami ellátásban való részesüléshez, amelyet akár bíróság előtt is kikényszeríthetnek. Az EJEB megállapította, hogy ezek az intézkedések összességében lehetővé teszik a közzszolgálati dolgozók szakszervezetei és maguk a közzszolgálati dolgozók számára érdekeik hatékony védelmét. A német közzszolgálati dolgozók magas szakszervezeti tagsági aránya bizonyítja, hogy a szakszervezeti jogosultságok a közzszolgálatban foglalkoztatottak számára a gyakorlatban is hatékonyak. E tekintetben figyelemre méltó, hogy a Közzszolgálati Dolgozók és Kollektív Szerződési Unió – a legnagyobb közzszolgálati dolgozói szakszervezet, amely a közzszolgálati alkalmazottak mintegy 50 százalékát képviseli – azt nyilatkozta a Bíróságnak, hogy a közzszolgálati dolgozók már rendelkeznek minden olyan előnnyel, amelyet a sztrájk révén egyébként elviekben elérhetnének, a speciális jogállásukhoz

¹⁵ Uo.

kapcsolódó alkotmányos jogoknak köszönhetően, és ellenezte, hogy a közszolgálati alkalmazottak számára sztrájkjogot biztosítsanak.¹⁶

Ráadásul, ellentétben Enerji Yapı-Yol Sen ügyével – ahol egy körlevél, amelyet öt nappal egy országos sztrájknap előtt adtak ki, tiltotta meg, hogy a közszolgálati dolgozók részt vegyenek a sztrájkban, általános megfogalmazású feltételek mellett, anélkül, hogy bármilyen egyensúlyt állított volna fel az Egyezmény 11. cikk 2. bekezdésében felsorolt célok elérésére szükséges intézkedések kapcsán – , a német közszolgálati dolgozók sztrájkjának vitatott tilalma egy olyan rendelkezés, előírás, amely a különböző, potenciálisan versengő alkotmányos érdekek közötti mérlegelést tükrözi és valósít meg.¹⁷

A Bíróság megjegyezte továbbá, hogy minél meggyőzőbbek az általános intézkedés indoklásai, annál kevésbé fontos a Bíróság számára az adott ügyben az intézkedés hatása, és úgy találta, hogy a jelen ügyben a sztrájkra vonatkozó tilalom hatása nem haladja meg a kérelmezett Kormány által előterjesztett általános intézkedés következtében bevezetett korlátozások szilárd és meggyőző indoklásait, amelyet a Szövetségi Alkotmánybíróság átfogó értékelése is tükrözött. Figyelembe véve az összes olyan intézkedést, amelyek lehetővé teszik a közszolgálati dolgozók szakszervezetei és maguk a közszolgálati dolgozók számára a vonatkozó szakmai érdekek hatékony védelmét, a sztrájkra vonatkozó tilalom nem üresíti ki a közszolgálati dolgozók szakszervezeti szabadságát, így tehát ez a tilalom nem érinti a közszolgálatban foglalkoztatottak szakszervezeti szabadságának lényeges elemét, ahogyan azt az Egyezmény 11. cikke is garantálja. Ezenfelül a Bíróság álláspontja szerint a kérelmezőkkel szemben alkalmazott fegyelmi intézkedések nem tekinthetők súlyosnak, különösen azért, mert olyan fontos célokat szolgáltak, mint az EJEE-ben rögzített jogok védelmének a hatékony közigazgatáson keresztül történő biztosítása (a konkrét esetben mások oktatáshoz való jogának védelme), és a német bíróságok releváns és elegendő indokokat szolgáltatottak ezen intézkedések igazolására, alapos mérlegelést végezve az egymással versengő érdekek között, amely során törekedtek alkalmazni a Bíróság joggyakorlatát a hazai eljárások során. A köztisztviselői státuszú tanárok objektíve kedvező munkafeltételei Németországban tovább erősítik a jelen ügyben vitatott intézkedések arányosságát, akárcsak annak a lehetősége, hogy állami iskolai tanárként akár szerződéses állami alkalmazotti státuszban is dolgozhatnak, ez esetben viszont már a sztrájkhoz való jogosultsággal.¹⁸

Mindent összevetve végül a strasbourgi Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy a kérelmezőkkel szemben hozott intézkedések nem lépik túl a kérelmezett államnak a jelen ügy körülményei között engedélyezett mérlegelési jogkörét, és

¹⁶ Humpert és mások Németország elleni ügye [144]

¹⁷ Uo. [145]

¹⁸ Uo. [145]

arányosnak bizonyultak az elérni kívánt jogos célokkal. Következésképpen nem állapítható meg az Emberei Jogok Európai Egyezményének 11. cikkének megsértése.

Fontos megjegyezni, hogy Németországban valójában nem beszélhetünk abszolút sztrájktilalomról a közszolgálati szférában, ugyanis az ún. szerződéses állami alkalmazottak – akik a közszolgálatban dolgozók mintegy 62 százalékát teszik ki – rendelkeznek sztrájkjoggal. Azokban a tartományokban, ahol a kérelmezők dolgoznak vagy dolgoztak, az állami iskolák tanárai elviekben választhatnak a közszolgálati, vagy a (munka)szerződéses állami alkalmazotti jogviszonyban történő foglalkoztatás között. A panaszosok is tisztában voltak ezen lehetőségükkel. A sztrájkokat, amelyekben a kérelmezők részt vettek, a szerződéses állami alkalmazotti státuszú tanárokért is tartották, a kérelmezők az EJEB-hez benyújtott panaszukban pedig többek között arra is hivatkoztak, hogy hátrányos megkülönböztetés érte őket azért, mert a szerződéses állami tanárokat nem szankcionálták az ugyanezen sztrájkban való részvételükért, csak a közszolgálati jogviszonyban állókat.¹⁹

A munkáltató és az adott tanár közötti megállapodás tárgyát képezte az, hogy a lehetőség volt-e szerződéses állami alkalmazottként dolgozni. A foglalkoztatási státusz megválasztását illetően a kérelmezők felvételének időpontjában – amely választási lehetőséggel egyébként a kérelmezők elmondásuk szerint nem rendelkeztek –, a Bíróság tudomásul vette a Szövetségi Kormány azon előadását, miszerint a második és harmadik kérelmező eleve csak köztisztviselői kinevezésre adta be álláspályázatát. A harmadik kérelmező által akkoriban használt jelentkezési lapon szerepelt egy rubrika, amely szerint „a jelentkezés szerződéses állami alkalmazotti státuszra is érvényes”; ezt a rubrikát nem jelölte be. Az első kérelmező korábban szerződéses állami alkalmazottként dolgozott, majd kifejezett kérésére kapott köztisztviselői státuszt. Ami pedig a közszolgálati jogviszonyból szerződéses állami alkalmazotti státuszba történő későbbi váltás lehetőségét illeti, mindkét fél egyetértett abban, hogy technikailag a köztisztviselőnek kérnie kell a felmentését, majd szerződéses állami alkalmazottként kell újból felvenni. Míg a kérelmezők azt állították, hogy nincs garancia arra, hogy a felmentett köztisztviselőket később szerződéses állami alkalmazotti státuszban újból alkalmazzák, a Kormány fenntartotta, hogy a gyakorlatban az ilyen státuszváltást, az újabb szerződéses állami alkalmazotti kinevezést megelőzően tárgyalják meg a köztisztviselő felmentésének kérelme előtt; így a kérelmezők azon állítása, hogy a felmentés kérése munkanélküliségi kockázatot jelentene a

¹⁹ Humpert és mások Németország elleni ügye [139]

köztisztviselő számára, téves volt. Állították, hogy az ilyen foglalkoztatási státuszváltoztatás jól bevált gyakorlat, és minden tartományban lehetséges, beleértve a kérelmezők eseteit is. Így az EJEB megjegyezte, hogy a kérelmezők nem bizonyították, hogy felkeresték volna munkáltatóikat a foglalkoztatási státuszuk megváltoztatásával kapcsolatban.²⁰

Szeretném kiemelni a német jogi környezet jellegét, különösen a szóban forgó korlátozó rendelkezések természetét és elfogadását illetően. A németországi köztisztviselők sztrájkjának tilalma tekintetében lényeges, hogy ez egy általános intézkedés, amely a Szövetségi Alkotmánybíróság által értelmezett Német Alaptörvényben gyökerezik, és tükröz egy Németországban régóta fennálló demokratikus konszenzust, valamint a különböző, esetlegesen versengő érdekek mérlegelésének eredményét. Ezért a Bíróság számára az intézkedés arányosságának értékelése során a központi kérdés nem az volt, hogy lehetett-e volna kevésbé korlátozó szabályokat elfogadni, vagy, vagy hogy az állam bizonyítani tudja-e, hogy a vitatott tilalom nélkül nem valósulna meg a folyamatos közoktatás biztosítása, hanem az, hogy a törvényhozó hatalom a köztisztviselői státuszú állami iskolai tanárookra vonatkozó kivétel be nem vezetésével a számára biztosított mérlegelési jogkörön belül járt-e el. Ebben az összefüggésben azon lehetőség, hogy a kérelmezők – választásuk szerint akár – szerződéses állami alkalmazotti státuszban, sztrájkjoggal rendelkező állami iskolai tanárokként is dolgozhatnak, olyan tényező, amelyet figyelembe kell venni a köztisztviselői státuszú állami iskolai tanárookra vonatkozó sztrájktilalom arányosságának értékelésekor.²¹

Annak ellenére, hogy látszólag ellentétes a joggyakorlat, az EJEB úgy ítélte meg, hogy a német közszolgálati alkalmazottakra érvényes sztrájktilalom nem sérti az Egyezményben foglalt jogokat, és elfogadta a Német Szövetségi Alkotmánybíróság érvelését a német és a török ügyek közötti különbségtétel vonatkozásában. Mindazonáltal a vizsgált tilalom értékelése során az EJEB kiemelt hangsúlyt fektetett az egyedi körülmények mérlegelésére, így az ítélet meghozatalában döntő szerepet játszott a német köztisztviselők sajátos helyzete, valamint az őket megillető különleges alkotmányos védelem, melyet összefüggő jogosultságok és törvényi garanciák alkotnak. Mindezt figyelembe véve úgy vélem, hogy a hasonló döntés és jogi érvelés az Egyezmény más részes állama esetében meglehetősen valószínűtlen.

²⁰ Uo. [140]-[141]

²¹ Buchholtz, Gabrielle: *Streikrecht für Staatsdiener? – Spagat am Bundesverfassungsgericht*, verfassungsblog.de, 18.01.2018., <https://verfassungsblog.de/streikrecht-fuer-staatsdiener-spagat-am-bundesverfassungsgericht/> (2024.08.30.)

Források jegyzéke:

- Batura, Justine (2023): *The Strike Ban For German Civil Servants Between Karlsruhe And Strasbourg*. verfassungsblog.de (2023. december 20.)
- Buchholtz, Gabrielle: *Streikrecht für Staatsdiener? – Spagat am Bundesverfassungsgericht*, verfassungsblog.de, 18.01.2018., <https://verfassungsblog.de/streikrecht-fuer-staatsdiener-spagat-am-bundesverfassungsgericht/> (2024.08.30.)
- <https://verfassungsblog.de/a-european-dialogue-on-strike-action/> (2024. október 27.)
- Lörcher, Klaus (2024): ‘Roll-Back’ for the Right to Strike? The ECtHR Justifies the Ban for Civil Servant Teachers in Germany to Go on Strike. *International Labour Rights Case Law*, Vol. 10, No. 2. 206-211
- Nugraha, Ignatius Yordan (2024): *Defusing a Brewing Conflict with the Constitution: Humpert and Others v Germany, Procedural Rationality, and the Right of Civil Servants to Strike*. Starsbourg Observers Blog, February 6, 2024., <https://strasbourgobservers.com/2024/02/06/defusing-a-brewing-conflict-with-the-constitution-humpert-and-others-v-germany-procedural-rationality-and-the-right-of-civil-servants-to-strike/> (2024. július 30.)
- C-341/05. sz Laval un Partneri Ltd kontra Svenska Byggnadsarbetareförbundet 2007. december 18-án hozott ítélet [ECLI:EU:C:2007:809]
- C-438/05.sz. The International Transport Workers' Federation & The Finnish Seamen's Union kontra Viking Line Abp & Oü Viking Line Eesti. 2007. december 11-i ítélet [ECLI:EU:C:2007:772]
- Demir és Baykara Törökország elleni ügye, 2008. november 12-i ítélet, 34503/97. sz. ügy.
- Enerji Yapı-Yol Sen Törökország elleni ügye, 2009. április 21-i ítélet, 68959/01. sz. ügy.
- Announcement of a Grand Chamber case concerning the right to strike of teachers with civil servant status, Press Release, Registrar of the Court, ECHR 343 (2023), 07.12.2023.
- Humpert és mások Németország elleni ügye, 2023. december 14-i ítélet, 59433/18., 59477/18., 59481/18., és 59494/18. sz. ügyek